

Ekonomika SR v kontexte európskej ekonomickej integrácie

Ekonomiku SR možno charakterizovať ako malú otvorenú ekonomiku prepojenú významnými zahraničnoobchodnými väzbami predovšetkým s členskými krajinami EÚ. Zapojenie do integračných procesov v Európe prinieslo Slovensku nielen výhody a priaznivé prostredie pre ďalší rozvoj ekonomiky, ale aj viaceré záväzky, obmedzenia, výzvy a riziká. Členstvo v EÚ od roku 2004 umožňuje okrem iného využívať výhody spojené so štyrmi základnými slobodami – voľný pohyb tovaru, služieb, osôb a kapitálu – vrátane väčšej ponuky výrobkov, prílevu zahraničného kapitálu z krajín EÚ (s následnými efektmi na vývoj platobnej bilancie, štruktúrne zmeny v ekonomike, transfer technológií a know-how), ako aj rozšírenia možností podnikateľ, pracovať, študovať či cestovať v iných členských štátoch. Členstvo v EÚ tiež znamenalo zvýšenie tlaku na vytváranie lepšieho podnikateľského prostredia, ako aj zvýšenie konkurenčného tlaku na slovenský podnikateľský sektor, a zároveň nové podnikateľské príležitosti pre konkurencieschopné firmy. Ďalej prinieslo možnosť čerpať štrukturálne fondy EÚ na financovanie investícií do rozvoja regiónov, infraštruktúry, rastu konkurencieschopnosti či zamestnanosti, čím sa Slovensko stalo tzv. čistým prijímateľom finančných prostriedkov z EÚ.

Na druhej strane však vstup do EÚ znamenal aj presun mnohých dôležitých kompetencií v rôznych oblastiach vrátane obchodnej a poľnohospodárskej politiky z národnej na európsku úroveň. Zároveň priniesol mnohokrát nadmernú reguláciu či odlev kvalifikovanej pracovnej sily do zahraničia.

Prijatie jednotnej meny euro v roku 2009 znamenalo pre Slovensko zníženie transakčných nákladov, elimináciu kurzového rizika voči euru, zosilnenie tlaku na zodpovedné vykonávanie fiškálnej politiky, ako aj zvýšenie cenovej transparentnosti. K nevýhodám prijatia eura, spočívajúcim najmä v strate suverenity v menovej politike, pribúdajú ďalšie nevýhody, náklady a riziká – najmä spoluzodpovednosť za dlhy iných členských štátov a postupný presun ďalších kompetencií z národných vlád na úroveň EÚ.

Výkon slovenskej ekonomiky v období po vstupe SR do EÚ sa oproti svojej východiskovej úrovni výrazne zvýšil. Slovenská ekonomika patrila v reálnej konvergencii k najúspešnejším spomedzi krajín strednej a východnej Európy. Makroekonomické nerovnováhy prestali byť stále prítomným rizikom vývoja slovenskej ekonomiky – dynamika cenovej hladiny sa priblížila k nízkym hodnotám miery inflácie, aké sú obvyklé vo vyspelejších ekonomikách, a vonkajšia rovnováha s ekonomickým rastom prestali byť vzájomne sa vylučujúcimi javmi. Zvýšila sa však závislosť slovenskej ekonomiky od vývoja zahraničného dopytu. Relatívne úspešná reálna konvergencia ekonomiky ako celku bola sprevádzaná výraznejšou regionálnou diferenciáciou. Navyše, niektoré sociálno-ekonomické parametre (celková nezamestnanosť, nezamestnanosť mladých ľudí, dlhodobá nezamestnanosť) značne zaostali za vývojom výkonnosti ekonomiky.

Efekty členstva v EÚ spočívajú sumárne najmä v tom, že príprava na členstvo, ako aj samotné členstvo pomohli dokončiť ekonomickú transformáciu krajín strednej a východnej Európy – z hybridných post-socialistických ekonomík sa v procese integrácie (a často pod nátlakom inštitúcií EÚ) stali ekonomiky aspoň v hrubých črtách porovnateľné so štandardnými európskymi ekonomikami. Vonkajšie zdroje vo forme kapitálových transferov sa stali významným zdrojom tvorby nového majetku v slovenskej ekonomike. Pomáhajú tak prekonať podkapitalizovanosť a vytvárať predpoklady pre ďalší rast. Štruktúrne zmeny v slovenskej ekonomike pokračovali po vstupe do EÚ v trendoch, ktoré sú charakteristické pre vyspelé trhové ekonomiky, t. j. v znižovaní podielu primárneho a sekundárneho sektora a vo zvyšovaní podielu terciárneho sektora. Vstup do EÚ priniesol Slovenskej republike pomerne silný prílev priamych zahraničných investícií, predovšetkým do spracovateľského priemyslu. Jeho výsledkom je zvýšenie exportnej výkonnosti slovenskej ekonomiky a tesnejšia integrácia slovenskej produkcie s inými krajinami.

Hoci oblasti výskumu a vývoja, inovačného rozvoja, ľudského kapitálu a vzdelávania boli pravidelne zaradované medzi prioritné oblasti množstva národných strategických dokumentov SR, reálna implementácia konkrétnych nástrojov zaostáva za predsavzatiami. Pokiaľ ide o výskum a vývoj, Slovensko zaostáva za priemerom EÚ vo výške financovania, vo výške podielu podnikového výskumu a vývoja aj v patentovej aktivite. Vzdelávací systém ako kľúčový faktor ekonomického rozvoja vykazuje taktiež množstvo nedostatkov, predovšetkým v oblasti financovania. Signifikantným javom politik zameraných na inovácie, výskum a vývoj alebo vzdelávanie je silná orientácia na financovanie zo zdrojov EÚ. A hoci v posledných rokoch možno sledovať isté dobiehanie deficitu vo využívaní štrukturálnych fondov EÚ, očakávané ekonomické efekty sa prejavujú až neskôr.